

**Zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu
osób ubogich, niezaradnych i niepełnosprawnych
- Dokument końcowy konferencji „Telewizja cyfrowa dla
wszystkich”
Poznań 15 kwietnia 2011**

Każdy obywatel w Polsce bez względu na wiek, status materialny i stan zdrowia ma prawo do korzystania z dostępu do informacji, wiedzy i dóbr kultury. Ograniczenie tego prawa oznacza wykluczenie społeczne zmniejszające aktywność społeczną i zawodową, stwarzające poczucie izolacji i odrzucenia.

Problem dostępu do telewizji - medium, które w istotnym stopniu umożliwia dostęp do wiedzy - nabiera specjalnego znaczenia wobec zbliżającego się terminu wyłączenia telewizji analogowej i całkowitego przejścia na naziemny odbiór cyfrowy. Dotyczy to w pierwszym rzędzie gospodarstw domowych, które odbierają telewizję wyłącznie z nadajników naziemnych. Stanowią one obecnie w kraju ponad 30% gospodarstw domowych, najczęściej o niższych dochodach.

Z jednej strony telewizja cyfrowa stwarza dodatkowe możliwości funkcjonalne m.in. pod kątem ułatwień dla osób niepełnosprawnych, z drugiej zaś jej wprowadzenie wiąże się z obciążeniem gospodarstw domowych kosztami zakupu urządzeń przystosowanych do odbioru cyfrowego. Stanowi to istotny problem zarówno w skali państwa, jak i poszczególnych obywateli.

W trakcie konferencji przedstawiono potrzeby osób wymagających opieki w zakresie zapewnienia im dostępu do telewizji, jak również obecną sytuację w zakresie dostępu do określonego rodzaju usług i możliwości techniczne ich realizacji. Sugerowano podjęcie działań zapewniających bezkolizyjną konwersję analogowo-cyfrową w zakresie telewizji naziemnej, bez wywoływania wysokich kosztów społecznych.

Przebieg konferencji upoważnia do sformułowania następujących wniosków i postulatów:

1. Badania CBOS prowadzone w grudniu 2009 roku wykazały, że co dziesiąty Polak deklaruje brak środków finansowych na zakup urządzenia do odbioru telewizji cyfrowej. W grupie osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem cyfrowym (robotnicy niewykwalifikowani, renciści, gospodarstwa jednoosobowe oraz wielodzietne, osoby z wykształceniem podstawowym, ludzie po 65 roku życia) jest to już co piąta osoba. 13,5% ogółu badanych deklaruje, że cena dekodera nawet poniżej 50 zł jest dla nich zbyt wysoka. Wg badań ZUS z 2009 roku liczba obywateli żyjących w warunkach skrajnego ubóstwa wynosi ok. 2200 tys., a w warunkach ubóstwa ustawowego ok. 3200 tys. Ze względów ekonomicznych, a także z uwagi na nieumiejętność posługiwania się nowym sprzętem, grupą w największym stopniu zagrożoną wykluczeniem w zakresie dostępu do telewizji są ludzie starsi, w wieku 65 lat i więcej, a grupa ta stanowi obecnie prawie 20% mieszkańców Polski. W grupie o najniższych dochodach znajduje się spora liczba osób niepełnosprawnych oraz tych, u których osłabienie wzroku i słuchu nastąpiło z wiekiem. Dostęp do telewizji jest dla tych ludzi często jedyną możliwością uczestniczenia w życiu społecznym, zapewnia niekiedy jedyny kontakt z kulturą czy rozrywką.
2. Dostęp do telewizji ludzi ubogich, niezaradnych i niepełnosprawnych należy do odpowiedzialności państwa, lecz nie znalazł dotąd systemowego. Konieczne jest jak najszybsze oszacowanie, we współpracy z organizacjami pozarządowymi i samorządami lokalnymi, rozmiaru rzeczywistych potrzeb, a następnie wypracowanie modelu pomocy publicznej, np. pochodzącej częściowo z budżetu państwa, a częściowo z dedykowanych temu celowi akcji społecznych. Podstawą określającą rozmiary pomocy ze strony państwa powinny być wyniki badań stanu nasycenia

gospodarstw domowych urządzeniami odbiorczymi, które prowadzone będą w latach 2011-2013 na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury (zgodnie z OSR do projektu tzw. Ustawy cyfryzacyjnej).

3. Obok pomocy publicznej niezbędna jest kampania informacyjna. Z cytowanych wyżej badań CBOS wynika, że 53% społeczeństwa nie wie nic albo wie bardzo niewiele na temat cyfryzacji telewizji naziemnej. W grupie tej znajdują się przede wszystkim mieszkańcy wsi, ludzie nie korzystający z komputera i Internetu, emeryci i renciści. Kampania informacyjno-edukacyjna powinna w sposób szczególny uwzględniać ww. grupy społeczne. Również doświadczenia krajów europejskich wskazują jak wielkie znaczenie dla pomyślności procesu konwersji analogowo-cyfrowej ma przemyślana, kompleksowo przeprowadzona kampania informacyjno-edukacyjna, adresowana precyzyjnie do poszczególnych grup społecznych. Ważne są zarówno informacje przekazywane za pośrednictwem mediów, jak i system indywidualnego dotarcia do obywateli, szczególnie starszych i niezaradnych, z informacją i poradnictwem na temat instalowania i obsługi urządzeń odbiorczych. W Polsce kampania informacyjna już się rozpoczęła – uruchomiono oficjalną stronę internetową poświęconą cyfryzacji – jednak jej rozmiar i tempo na niespełna dwa i pół roku przed wyłączeniem telewizji analogowej jest niewystarczający.
4. W Polsce żyje prawie 5 milionów obywateli z dysfunkcją wzroku i słuchu czyli rodzajem niepełnosprawności ograniczającym lub uniemożliwiającym korzystanie z ogólnie dostępnego przekazu telewizyjnego. Stanowi to w przybliżeniu 13% obywateli. Dzięki wykorzystaniu takich narzędzi jak audiodeskrypcja, napisy towarzyszące obrazowi telewizyjnemu oraz tłumaczenia na język migowy, treści przekazywane w telewizji mogą stać się dostępne dla osób z dysfunkcją sensoryczną (głusi, niewidomi, głuchoniewidomi). Poza wspomnianymi rozwiązaniami technicznymi konieczne jest doskonalenie polskiego prawa w zakresie zapewniającym osobom niesprawnym możliwość uprawiania zawodu, uczestniczenia w życiu społecznym i politycznym. Nie mniej ważną drogą do przełamania wykluczenia jest pomoc drugiego człowieka. Telewizja powinna więc kształtować postawy akceptacji dla ułomności i pomocy niepełnosprawnym współobywatelom.
5. Znowelizowana ustawa o radiofonii i telewizji nakłada na nadawców obowiązek udostępniania 10% programu osobom z oboma typami niepełnosprawności. Kwota ta pomnożona przez liczbę emitowanych programów różnych nadawców daje możliwość skompletowania atrakcyjnej oferty dla osób niepełnosprawnych, pod warunkiem, że zarówno rodzaje audycji, jak i pory ich nadawania będą zróżnicowane. Niezbędne jest

więc stworzenie przez nadawców mechanizmu samoregulacji umożliwiającego koordynację w tym zakresie ramówek programowych.. Samoregulacja powinna dotyczyć wszystkich nadawców oferujących programy dla niepełnosprawnych i powinna wiązać się ze współpracą z organizacjami społecznymi zajmującymi się tą problematyką. Koordynacja powinna też dotyczyć wyboru technologii ułatwień

6. Z uwagą i uznaniem należy odnotować dotychczasowe działania Telewizji Polskiej w zakresie udostępniania programów niepełnosprawnym. W środowisku analogowym sprowadzały się one jedynie do tłumaczenia na język migowy. Większe możliwości stworzono poza anteną udostępniając ułatwienia dla niepełnosprawnych poprzez telegazetę, Internet i nagrania DVD. Wprowadzenie telewizji cyfrowej pozwoli na umieszczenie programów z napisami i z audiodeskrypcją w ofercie antenowej.
7. Walka z wykluczeniem osób niepełnosprawnych wymaga wspólnych działań wszystkich uczestników rynku. Dostępne rozwiązania techniczne i organizacyjne nie funkcjonują w sposób, jakiego oczekują potrzebujący, ze względu na brak krajowych regulacji w tym zakresie. Konieczne jest więc opracowanie regulacji opisujących oczekiwane rozwiązania oraz sposób ich wdrożenia. Zadanie to należy powierzyć organizacjom społecznym, samorządom gospodarczym oraz zrzeszeniom producentów. Dobrowolne przyjęcie tego dokumentu przez nadawców, operatorów technicznych i dostawców urządzeń odbiorczych jako swoistego „*Kodeksu Dobrych Praktyk Zapobiegania Wykluczeniu*” do dobrowolnego stosowania, otworzyło by drogę do szybkiego i efektywnego rozwiązania przynajmniej części problemów wskazywanych przez osoby dotknięte ograniczeniami związanymi z niepełnosprawnością.(np. ergonomiczne projektowanie pilotów do odbiorników)

Niniejsze wnioski i uwagi stanowiące dorobek konferencji poświęconej problemowi dostępu do telewizji cyfrowej dla osób niezamożnych, niezaradnych i niepełnosprawnych zostanie przekazany do szerokiej publikacji, a także skierowany do Sejmu, Senatu i urzędów administracji państwowej zajmujących się omawianą problematyką w przekonaniu o konieczności podjęcia działań zmierzających do rozwiązania wskazanych w nim problemów.

Konferencja pod hasłem „Telewizja cyfrowa dla wszystkich”, która odbyła się 15 kwietnia 2011 r., poświęcona była tematyce wykluczenia społecznego w zakresie dostępu do telewizji osób ubogich i niezaradnych, ludzi niepełnosprawnych z dysfunkcją wzroku i słuchu. W konferencji wzięli udział przedstawiciele organizacji społecznych zrzeszających osoby wymagające opieki ze względu na wiek, stan zdrowia i niskie dochody oraz osoby

niepełnosprawne, a także przedstawiciele niemal wszystkich uczestników rynku telewizyjnego: nadawcy, operatorzy telekomunikacyjni, organizacje gospodarcze zrzeszające producentów, dostawców i instalatorów sprzętu domowego użytku, a także przedstawiciele administracji państwowej. Rzecznik Praw Obywatelskich dostrzega zagrożenia dla praw i wolności konstytucyjnych obywateli w zakresie dostępu do dóbr kultury i informacji. Dostrzega również problem związany z wprowadzeniem naziemnej telewizji cyfrowej, który polega na przerzuceniu na obywateli całkowitego kosztu konwersji analogowo-cyfrowej, bez uwzględniania stref ubóstwa. Wśród priorytetów Rzecznika Praw Obywatelskich znajdują się:

- poprawa rozwiązań prawnych i instytucjonalnych dotyczących osób i środowisk będących w szczególnie trudnej sytuacji, a przez to zagrożonych wykluczeniem (w szczególności osób z niepełnosprawnością, osób starszych i migrantów,
- dążenie do poprawy ich sytuacji prawnej oraz zmiana postrzegania tych grup społecznych.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, jako organ konstytucyjny stojący na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji (Konstytucja RP, Art. 213.1), realizując ustawowy obowiązek ochrony interesów odbiorców (Ustawa o radiofonii i telewizji Art. 6), obserwować będzie z uwagą poczynania rynku telewizyjnego: nadawców, operatorów, producentów i dostawców sprzętu odbiorczego, prowadzące do zapewnienia osobom niepełnosprawnym jak najszerszego dostępu do telewizji. KRRiT wspierać będzie wszelkie inicjatywy i działania nadawców zmierzające do rozszerzenia i uatrakcyjnienia oferty programowej adresowanej do tej grupy obywateli oraz z całą konsekwencją reagować będzie na próby naruszenia zobowiązań ustawowych w zakresie udziału audycji z ułatwieniami dla niepełnosprawnych w łącznym czasie nadawania. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji włączyć się będzie, w ramach swoich kompetencji i możliwości, do działań rządu dotyczących popularyzacji i edukacji społeczeństwa w związku z przejściem z nadawania analogowego na cyfrowe, a do działań zmierzających do wypracowania modelu pomocy społecznej dla najuboższych.